

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF SCIENCE DEVELOPMENT

Scientific monograph

Part 2

Riga, Latvia

2023

UDC 001(082)
Th312

Title: Theoretical and practical aspects of science development
Subtitle: Scientific monograph
Scientific editor and project director: Anita Jankovska
Authors: Yuliia Khromova, Iryna Suprunova, Mykhailo Prokopchuk, Vyacheslav Vilkov, Lesia Dorosh, Yuliia Lemko, Yurii Vitomskiy, Stepan Bondarenko, Alla Kolodyazhna, Svitlana Potapchuk, Nataliia Yarmolitska, Vira Drahunova, Myroslava Drahunova, Olena Kovalenko, Tatiana Shynkar, Iryna Mozul, Roman Nanivskyy, Tetiana Ponomarenko, Tetiana Shynkar, Turgay Akalin, Alla Mostepaniuk, Yuri Bandazheuski, Nataliia Dubovaya, Valentyna Chorna, Lyudmyla Hudzevych, Yulia Horiuk
Publisher: Publishing House “Baltija Publishing”, Riga, Latvia
Available from: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/372>
Year of issue: 2023

All rights reserved. No part of this book may be reprinted or reproduced or utilized in any form or by any electronic, mechanical, or other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, without permission in writing from the publisher and author.

Theoretical and practical aspects of science development : Scientific monograph. Part 2. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. 468 p.

ISBN: 978-9934-26-355-2

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-355-2>

The scientific monograph presents theoretical and practical aspects of science development. It covers general issues of public administration and national security, political sciences, philological and pedagogical sciences, philosophy and psychology, medicine and veterinary sciences, etc. The publication is directed at researchers, teachers, postgraduates and students, as well as the general readership.

© Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2023
© Authors of the articles, 2023

Table of Contents

CHAPTER «STATE ADMINISTRATION»

Yuliia Khromova

DIGITALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE:
CURRENT CHALLENGES AND SYNERGIC EFFECT. 1

CHAPTER «NATIONAL SECURITY»

Iryna Suprunova, Mykhailo Prokopchuk

COMPONENT METHODOLOGIES OF STATE POLICY
IN THE SPHERE OF DETINIZATION OF THE NATIONAL ECONOMY. . . 35

CHAPTER «POLITICAL SCIENCES»

Vyacheslav Vilkov

SPECIFICS OF THE MARXIST AXIOMATICS
OF THE DOCTRINES OF SOCIALIST AND COMMUNIST
CONSTRUCTION OF THE CPSU AND CPC. 58

Lesia Dorosh, Yuliia Lemko

EU STRATEGIC AUTONOMY: KEY CHALLENGES
AND OBSTACLES TO ITS ACHIEVEMENT. 98

CHAPTER «PSYCHOLOGICAL SCIENCES»

Yurii Vitomskyi, Stepan Bondarenko

PSYCHOLOGICAL AND LEGAL CHARACTERISTICS
OF CRIMES AGAINST THE FOUNDATIONS OF NATIONAL
SECURITY UNDER THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE. 116

Alla Kolodyazhna

PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF THE ATTITUDE
OF A CHILD OF SENIOR PRESCHOOL AGE. 141

CHAPTER «PHILOLOGICAL SCIENCES»

Svitlana Potapchuk

PHRASEOLOGISATION OF PRECEDENT PHENOMENA
IN THE ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES. 163

CHAPTER «PHILOSOPHICAL SCIENCES»

Nataliia Yarmolitska

MAO ZEDONG ON MARXIST-LENINIST DOCTRINE, ITS COMBINATION WITH THE PRACTICE OF CHINA AND THE PROCESS OF THE ESTABLISHMENT OF CHINESE MARXISM	186
--	-----

CHAPTER «PEDAGOGICAL SCIENCES»

Vira Drahunova, Myroslava Drahunova

CONSULTING AS A COMPONENT OF THE INNOVATIVE MANAGEMENT ACTIVITY OF THE MANAGER OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION	218
--	-----

Olena Kovalenko, Tatiana Shynkar

PREPARATION OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS FOR SUPERVISING STORY-ROLEPLAY GAMES OF THIRD-YEAR-OLD CHILDREN	238
--	-----

Iryna Mozul

DEVELOPMENT OF PRIMARY PUPILS' COGNITIVE ACTIVITY ON THE LESSONS «I EXPLORE THE WORLD» BY MEANS OF INTERACTIVE TEACHING METHODS	257
---	-----

Roman Nanivskyy

CULTURAL APPROACH IN THE DEVELOPMENT OF VALUE ORIENTATIONS OF STUDENTS OF TECHNICAL SPECIALTIES	291
---	-----

Tetiana Ponomarenko, Tetiana Shynkar

DETERMINING THE READINESS OF FUTURE PRESCHOOL EDUCATION SPECIALISTS TO FORM THE BASIS OF SOCIAL AND CIVIL COMPETENCE OF CHILDREN OF EARLY AGE	320
--	-----

CHAPTER «MEDICAL SCIENCES»

Turgay Akalin, Alla Mostepaniuk

LEADERSHIP IN HEALTHCARE ORGANISATIONS: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES	345
---	-----

Yuri Bandazheuski, Nataliia Dubovaya

HYPERHOMOCYSTEINEMIA AND PITUITARY-THYROID
AXIS AMONG CHILDREN LIVING NEAR
THE CHORNOBYL EXCLUSION ZONE 368

Valentyna Chorna, Lyudmyla Hudzevych

DEINSTITUTIONALIZATION OF THE MENTAL HEALTH
CARE SYSTEM AND ANALYSIS OF THE INCIDENCE
AND PREVALENCE OF MENTAL ILLNESS
IN THE POPULATION OF DIFFERENT COUNTRIES
OF THE WORLD AND UKRAINE 391

CHAPTER «VETERINARY SCIENCES»

Yulia Horiuk

MICROBIOLOGICAL QUALITY OF SOUR MILK
CHEESE MADE FROM RAW COW'S MILK 431

**PREPARATION OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS
FOR SUPERVISING STORY-ROLEPLAY GAMES
OF THIRD-YEAR-OLD CHILDREN**

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ДОШКІЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
ДО СУПРОВОДУ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР
ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ**

Olena Kovalenko¹

Tatiana Shynkar²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-355-2-25>

Abstract. The article substantiates the relevance of the issue of training future preschool teachers to accompany story role-playing games of young children. Scientific sources on the problem of training future preschool teachers and on the problem of supporting story role-playing games for children of early and preschool age have been analyzed. Features of play activities of children in the third year of life are characterized. The methodology of diagnostic study of the level of readiness of future teachers to accompany story role-playing games of children in the third year of life was developed, criteria, indicators were determined, and the level of development of the main components of the studied readiness (motivational, cognitive, activity) was characterized. The lack of its formation among future preschool teachers was confirmed. The necessity of making additions to the work programs of a number of disciplines has been proven. A model of the formation of the readiness of future preschool teachers to accompany story role-playing games of children in the third year of life has been developed. The main tasks are defined as: to form teachers' motivation, understanding of the importance of accompanying story-role-playing games for children of the third year of life in their future professional activities, to expand

¹ Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Preschool Education,
Borys Hrinchenko University of Kyiv, Ukraine

² Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Preschool Education,
Borys Hrinchenko University of Kyiv, Ukraine

and deepen students' knowledge about the peculiarities of play activities of young children, to promote the mastery of methods and techniques of accompanying story-role-playing games for toddlers. The model includes stages: cognitive (research of scientific sources, analysis of curricula and work programs of educational disciplines of universities, study of the current state of readiness of future preschool teachers to accompany story-role games of children in the third year of life); activity (development of the content module «Supporting story role-playing games for young children»); creative (development of trainings, master classes, webinars, quests on the issue of accompanying the games of young children).

1. Вступ

У Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020) зазначено, що період від народження до трьох років є унікальним, найбільш інтенсивним й визначальним у розвитку людини; ключовим у загальному перебігу психофізичного й соціального розвитку дитини; найбільш сприятливим для соціальних і педагогічних впливів, інтенсивного розвитку мовлення, пам'яті, образної уяви та мислення [11].

Проблемність досліджуваного нами питання окреслити можна ще у кількох позиціях:

1) в Україні з 1992 р. діючою є стаття № 179 Кодексу ЗУ про працю, яке визначає право жінки перебувати у відпустці по догляду за дитиною до трьох років (Кодекс законів, 1971 р., зі зм. і доп. 1991–2020 рр., ст. 179). З моменту прийняття цієї законодавчої ініціативи в Україні почала стрімко скорочуватись мережа груп дітей раннього віку [10];

2) відповідно до цього, на рівні ряду науковців, дослідників, керівників закладів дошкільної освіти, педагогів-практиків акцент у діяльності закладу дошкільної освіти почав робитись на групи дітей старшого віку, рівень їх підготовки до школи тощо. З програм і планів коледжів та Університетів поступово почали вилучатись питання організації роботи з дітьми раннього віку, як такі, що не відповідали тогочасним вимогам суспільства до підготовки педагогічних кадрів. Таким чином низка багаторічних напрацювань лайфхаків освітньої взаємодії з дітьми раннього віку були загублені і подекуди просто втрачені.

Ранній вік (від 1-го до 3-х років) є одним із ключових у розвитку дитини – період створення передумов становлення ігрової діяльності.

Однією із видів ігор дитини третього року життя є сюжетно-рольова гра, в якій дитина відтворює своє розуміння та бачення навколишнього світу. Розвиток такої гри відбувається під час реальної взаємодії між дітьми та дорослими у процесі вільної діяльності. Саме цей вид ігор є природною потребою: дитина пізнає навколишній світ, опановує норми суспільного життя, розвивається вольова сфера, формуються моральні принципи, активність, самостійність тощо. Акцентуючи увагу на «корисній» діяльності, що передбачає підготовку дитини до школи, знецінюється місце сюжетно-рольових ігор в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, що може призвести до гальмування активного розвитку психічних процесів та новоутворень дітей раннього та дошкільного віку.

2. Нормативно-правові документи

На наступному етапі дослідження ми опрацювали нормативно-правові документи, у яких висвітлюється питання виховання дітей раннього віку, супроводу різних видів їх діяльності, зокрема, ігрової. До них ми відносимо такі: Державний стандарт дошкільної освіти (БКДО-2021) [6], Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020) [11], Закон України «Про дошкільну освіту» [8], Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021) [22], Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів (2016, зм. і доп. 2022) [21], «Про затвердження примірного переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти», затв. Наказом МОН України (2017) [20] та ін.

Зокрема, у Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку зазначено, що відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти, МСКО (International Standard Classification of Education, ISCED), нульовий рівень освіти (level 0 – Early childhood education) – «освіта дітей раннього віку» охоплює два стратегічно важливих для усього подальшого життя людини періоди: ранній вік (від народження до трьох років) і дошкільний вік (від трьох до шести-семи років), у якому особливе місце посідає переддошкільний період, що збігається зі старшим дошкільним віком (ISCED, 2011, с. 26–29) [11].

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено, що базовими етапами фізичного, психічного та соціального становлення особисто-

сті дитини є вік немовляти, ранній вік, передшкільний вік. Ранній вік визначається як період розвитку дитини від одного до трьох років [8].

Державний стандарт дошкільної освіти (БКДО-2021) спрямований на забезпечення рівного доступу до освіти всіх дітей раннього та дошкільного віку. Автори стандарту виокремлюють дві групи ігор: «Граємо разом з дорослим» та «Граємо самостійно». Цінним є виокремлення специфічних опосередкованих методів та прийомів підтримки та супроводу гри, для того, щоб дитина почала самостійно грати. Особливої цінності використання цих методів та прийомів в професійній діяльності набуває саме з дітьми раннього віку [6].

У Санітарному регламенті для дошкільних навчальних закладів (2016, зм. і доп. 2022) та листі МОН «Про затвердження примірного переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти» (2017) визначено санітарно-гігієнічні вимоги до: улаштування території; будівель та приміщень ЗДО; організації харчування; особистої гігієни персоналу; медичного обслуговування, оцінки стану здоров'я дітей; розпорядку дня, організації життєдіяльності, рухової активності дітей; організації фізичного виховання; ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти [21].

У Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» однією з професійних компетентностей вихователя ЗДО, виокремлена нами є «...здатність організувати ігрову (провідну) та ін. види дитячої діяльності та підтримувати види діяльності, ініційовані дитиною» (A2.3.), «...Організувати різні види та форми дитячої діяльності з урахуванням інтересів здобувачів освіти та конкретної освітньої ситуації» (A 2.3.U1), а також знати «Теорію провідних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку» та «Природу дитячої гри» (A2.3.32) [22].

Отже, перелік документів свідчить, що піднята проблематика має законодавче підґрунтя.

3. Психолого-педагогічні дослідження з означеного питання

На наступному етапі роботи ми опрацьовували результати досліджень вітчизняних та зарубіжних психологів і педагогів з означеного питання (В. Агіляр-Туклер, Н. Гавриш, Т. Гурковська, Н. Дятленко, К. Карасова, О. Кочерга, Г. Люблінська, Р. Павелків, Т. Піроженко, В. Рагозіна, О. Рейпольська, О. Саприкіна та ін.). Скептики можуть

зауважити, що переважна більшість авторів, чії дослідження були нами опрацьовані є психологами, попри те, що наше дослідження психолого-педагогічного спрямування. Поясненням тут є твердження Академіка І. Беха, який зазначає, що попри пластичність дитини раннього віку, яка відкриває широкі перспективи для суттєвого збагачення її пізнання, дитячий мозок знаходиться ще у стані розвитку, функціональні особливості продовжують складатись. Таким чином, всі форми і методи роботи з дітьми раннього віку необхідно вибудовувати, спираючись на їх психофізіологічні можливості. Для сучасної дитини раннього віку важливо забезпечувати захищеність, комфортність і змістову наповненість її життя, а також сприятливу, в емоційному плані, обстановку виховання [1].

Психологи і педагоги, чії дослідження були нами опрацьовані зазначають, що, провідною діяльністю дітей третього року життя є предметна маніпулятивна діяльність з іграшками і предметами. Діти фактично наслідують 2-3 дії дорослого і лише з тими іграшками та предметами, які використовував дорослий, копіюючи його дії та емоції (розбирання і нанизування коліщаток на стрижень башточки, годування та вкладання спати ляльки, завантаження машини кубиками та возіння її за мотузочку тощо) [7; 14; 19; 24]. До трьох років у дитини відбувається перехід до нової соціальної ситуації розвитку, в ході якої дитина пізнає функції предметів, що її оточують. Предметна діяльність представляється як сумісна діяльність дитини та дорослого, безпосередньо у співпраці з дорослим дитина вчиться маніпулювати з предметами. Тож у саме на третьому році життя зароджуються ігрова та інші продуктивні види діяльності [2; 3; 9; 23].

Дехто з педагогів-практиків такі дії дітей називають сюжетно-рольовою грою. Однак, слід зауважити, що власне цей вид гри у цьому віці знаходиться на стадії розвитку. Діти третього року життя ще не відтворюють моменти свого особистого життя (як це відбувається пізніше), а маніпулюють з предметами так, як це показав дорослий і лише з тими іграшками, які використовував дорослий.

Дитина третього року життя вправно маніпулює різноманітними предметами, використовує за призначенням предмети побуту, посуд, гігієнічні засоби тощо, багаторазово повторюючи одну і ту ж дію. Психологи зазначають, що дитина цього віку все частіше починає вклю-

чати в контекст предметної діяльності ігрові дії (будує башточку з 4-5 кубиків; будує доріжку для зайчика; нагромаджує кілька кубиків, називаючи це стільчиком, ліжком для іграшки тощо). На кінець третього року життя ускладняється предметна діяльність, у якій дитина використовує не лише іграшки, а й предмети побуту.

У кінці третього року життя предметні дії дитини суттєво відрізняються від простого маніпулювання: вона використовує їх за призначенням, з певною метою, заміщаючи один іншим (кубик – мило, паличка від морозива – ляльковий термометр, листочок з дерева – тарілочка тощо). Малюк вміє поводитись з предметами-знаряддями, проте це відбувається доволі повільно. Складність оволодіння технікою предметних дій (Т. Гурковська, Н. Дятленко, О. Кононко, О. Кочерга, Р. Павелків та ін.) полягає не лише у тому, що у дитини не достатньо розвинені довольні рухи (її пальчики ще погано «слухаються»), але й тому, що вони вимагають засвоєння системи правил. Руки дитини дуже складно пристосовуються до виконання певних дій, навчаючись їм.

Як правило, наприкінці третього року життя дитина бере на себе виконання простих ролей, називаючи себе «матусею», «батьком», «водієм автобуса», «лікарем» тощо. Неабияке значення для розвитку ігрової діяльності дітей третього року життя, зазначають психологи (Т. Гурковська, Н. Дятленко, О. Кочерга, Р. Павелків, О. Цигипало та ін.) мають предмети-атрибути, які допомагають дітям взяти на себе певну роль, створити ігрову ситуацію, виявити рольову поведінку. До них відносяться: білий халатик і шапочка лікаря та медичної сестри, кашкет та жезл поліцейського-регулювальника на дорозі, кермо водія, фартух та шапочка кухаря тощо. Попри те, що предмети-атрибути відіграють роль зовнішніх чинників впливу на розгортання гри, однак суттєво впливають на якість виконання дитиною ролі лікаря, водія та ін., ніби додаючи підвищення відповідальності за зовнішній вигляд.

У низці психолого-педагогічних досліджень (Н. Гавриш, Т. Гурковська, Н. Дятленко, К. Карасьова, О. Кочерга, Р. Павелків, Т. Піроженко, О. Цигипало та ін.) акцентовано увагу ще на одній особливості предметно-маніпулятивної діяльності дитини цього віку – предметно-маніпулятивна діяльність у цьому віці відбувається «наодинці», потреби у взаємодії з ровесниками дитина ще не відчуває. Взаємодія дитина лише з дорослим, який показує дії з іграшками та предметами.

Ця особливість пояснюється психологами таким чином: егоцетризм, притаманний мисленню, мовленню, поведінці малюка у цей віковий період. Завдяки зіставленню різних поглядів формується потреба у співіснуванні з іншими людьми, з'являються елементи сумнівів, виникає потреба в доказах [4; 5; 9; 12; 18].

На третьому році життя однією з найважливіших сторін розумового виховання дитини стає керівництво розвитком знакової функції. З цією метою педагоги і батьки навчають дитину ігровим заміщенням предметів, добираючи для цього іграшки та предмети і пояснюючи можливість заміни. Дитина раннього віку встановлює зв'язок між предметом і його заміником. Саме у віці двох-трьох років відбувається перехід від предметних дій з іграшками та ігрових ситуацій, які вже доповнюється умовною дією без використання предмета до активного розвитку процесуальної гри. До прикладу, граючись прототипними іграшками посуду, дитина виконує роль кухаря, готує пиріг і дає скуштувати його пропонуючи пусту тарілку з уявним пирогом.

Ще одна особливість, характерна для дітей третього року життя (Т. Гурковська, Н. Дятленко, К. Карасьова, О. Кочерга, Р. Павелків, Т. Піроженко, О. Цигипало та ін.) полягає у тому, що розвиток у дитини свідомого ставлення до свого «Я» гальмується за умови появи примусу у стосунках, коли дорослий нав'язує дитині систему правил, обов'язкових для виконання. Саме тому взаємодія з дітьми цього віку має здійснюватися на високому емоційному позитивному рівні, шляхом зацікавлення дитини ігровою ситуацією, сюрпризним моментом тощо. Завдання дорослого – разом з дитиною переживати радість відкриттів, подив, захоплення пошуковою активністю. Процес усвідомлення дитиною цього віку свого власного «Я» можливий лише в ході взаємодії різних думок, за умови її обов'язкової участі, коли їй надається можливість порівняти власну точку зору з думками інших людей [5; 9; 13; 18].

Передумовами для переходу до рольової гри є: залучення в гру предметів, які заміщають реальні; ускладнення ігрових дій; узагальнення ігрових дій і пов'язаних з ними предметів; порівняння своїх дій з діями дорослих; тенденція діяти «як дорослий», але самостійно.

Загальновідомо, що «розквіт» сюжетно-рольової гри відбувається у віці п'яти-шести років. Проте, якщо проаналізувати алгоритм підготовки вихователя до супроводу сюжетно-рольової гри, для виникнення

такої гри ініційованої дитиною, з розгортанням та урізноманітненням сюжету, тобто, довготривалої гри – підготовка досить тривала і активність її здійснення має розпочинатися саме в ранньому віці. Окрему увагу в супроводі сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя слід приділити збагаченню ігрового досвіду, через те, що дітям, зважаючи на віковий розвиток, бракує навичок самоорганізації, планування ігрових дій, знань правил гри, способів урегулювання конфліктів або подальшого розгортання сюжету тощо. Алгоритм підготовки вихователя до супроводу сюжетно-рольової гри представлено на рис. 1.

Рис. 1. Алгоритм підготовки вихователя до супроводу сюжетно-рольової гри

4. Рівень готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя

На наступному етапі дослідження нами були опрацьовані навчальні плани та робочі програми дисциплін першого (бакалаврського) рівня з метою виокремлення і аналізу відсотка навчального часу для оволодіння здобувачами основами супроводу ігрової діяльності дітей раннього віку.

Аналіз освітньо-професійної програми (2020) 012.00.01 Дошкільна освіта, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 012 Дошкільна освіта, кваліфіка-

ції «Бакалавр з дошкільної освіти», професійної кваліфікації «вихователь закладу дошкільної освіти» [17] та навчального плану (2020) [16] дає підстави констатувати, що досліджуване нами питання опрацьовується здобувачами у змісті таких навчальних дисциплін, як: «Педагогіка: дошкільна педагогіка» – 4 кредити (перший та другий курси), «Психологія: вікова психологія, педагогічна психологія» – 10 кредитів (перший та другий курси), «Практикум з ігрової діяльності» – 6 кредитів (третій та четвертий курси); у процесі роботи над курсовою з педагогіки і психології – 1 кредит, курсової з фахових методик – 1 кредит та виробничої практики в групах дітей раннього віку – 6 кредитів.

З метою здійснення поглибленого аналізу, окрім освітньо-професійної програми (2020) та навчального плану (2020) у процесі дослідження нами були опрацьовані робочі програми означених дисциплін та програми практик. Під час вивчення освітнього компоненту «Педагогіка: дошкільна педагогіка» студентів ознайомлюють з теорією гри, класифікацією ігор дітей раннього та дошкільного віку. У освітньому компоненті «Психологія: вікова психологія, педагогічна психологія» передбачено вивчення тем: «Психологічні особливості розвитку дитини у ранньому та дошкільному віці» та «Психологічні особливості формування ігрової компетентності у дітей дошкільного віку в освітньому середовищі ЗДО». Поглиблене вивчення концепту «гра» відбувається під час опанування освітнього компоненту «Практикум з ігрової діяльності». Студенти студіюють особливості ігрової компетентності дітей раннього та дошкільного віку. Передбачено вивчення особливостей супроводу різних видів ігор дітей дошкільного віку. Виокремлено тему: «Ігри дітей раннього віку та їх педагогічний супровід». Крім того, відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та The LEGO Foundation щодо співпраці у сфері освіти та науки [15] в освітній компонент інтегровано спецкурс «Усебічний розвиток дитини через гру», який відображено у двох змістових модулях: «Гра в контексті сьогодення»; «Гра як інструмент та механізм освітньої діяльності в системі дошкільної освіти» (60 год). Метою спецкурсу є формування готовності майбутніх педагогів до впровадження гри як наскрізного підходу у взаємодії з дітьми раннього та дошкільного віку і забезпечення всебічного розвитку дітей, наступності між дошкільною та початковою освітою

в умовах запровадження Державного стандарту дошкільної освіти та Концепції Нової української школи. У вивченні модулів передбачені лише практичні заняття у формі тренінгів. Отже освітня програма передбачає в достатній мірі можливості підготовки здобувачів до формування ігрової компетентності дітей раннього та дошкільного віку.

З метою вивчення рівня готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя на наступному етапі роботи було проведене дослідження. У ньому взяли участь 2 групи студентів 4 курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта, першого (бакалаврського) рівня у кількості 52 осіб Факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

У процесі роботи нами були використані такі методи дослідження: спостереження, вибіркові бесіди зі студентами, анонімне анкетування студентів та виконання студентами діагностичного завдання. Зміст запитань анкети та діагностичного завдання визначались нами на основі вивчення та аналізу психолого-педагогічних досліджень особливостей ігрової діяльності дітей раннього віку. Зокрема, у анкеті були такі запитання:

- 1) Як ви розумієте поняття психолого-педагогічний супровід сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя?
- 2) Якими методами і прийомами супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя володієте ви особисто?
- 3) Чи вмiєте ви спостерiгати за грою дiтей раннього вiку, обговорювати та аналізувати її, оцiнювати рiвень розвитку iгрової дiяльностi дiтей?
- 4) Чи вмiєте ви організувати початок гри дiтей раннього вiку, спонукати дiтей до гри?
- 5) Чи вмiєте ви регулювати поведiнку дiтей раннього вiку у грі, вiрiшувати можливі конфлікти у грі?
- 6) Сформулюйте основні вимоги до супроводу сюжетно-рольових ігор дiтей третього року життя.
- 7) Чи плануєте ви застосовувати сформовані компетентності супроводу сюжетно-рольових ігор дiтей третього року життя у своїй професійній дiяльностi?
- 8) Наскiльки ефективною ви вважаєте пiдготовку майбутніх дошкiльних педагогiв до супроводу сюжетно-рольових iгор дiтей третього року життя?

Зміст діагностичного завдання для студентів 4 курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти полягав у наступному: обрати один метод психолого-педагогічного супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя та письмово (схема/ментальна мапа) представити алгоритм його підготовки та використання.

На засадах аналізу психолого-педагогічних досліджень з метою виявлення рівня формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей раннього віку було визначено критерії, що розкриваються за допомогою показників, окреслених нами:

1. Мотиваційний критерій з показниками: виявлення інтересу до ігрової діяльності дітей раннього віку, потреби вивчати особливості ігор малят і можливості їх супроводу, бажання здійснювати супровід сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя, готовність застосовувати інноваційні технології у дошкільній освіті, досягати високих результатів у професійній діяльності, прагнення до творчого пошуку у вирішенні питань освітньої взаємодії з дітьми раннього віку.

2. Когнітивний критерій з показниками: знання особливостей ігрової діяльності дітей раннього і дошкільного віку, знання особливостей та необхідності супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя.

3. Діяльнісний критерій з показниками: уміння розробити алгоритм підготовки та використання одного з методів психолого-педагогічного супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя та письмово (схема/ментальна мапа) представити його.

За результатами аналізування відповідей студентів на шосте запитання анкети нами було визначено три рівні розвитку мотиваційного компоненту готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя: **Достатній рівень** свідчить про виявлення інтересу студентів до вивчення особливостей ігрової діяльності дітей раннього віку і супроводу їх ігор, бажання досягати високих результатів розвитку гри дітей завдяки супроводу їх педагогом. Середній рівень виявлено у студентів, які розуміють важливість супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя, але нові знання сприймають без особливої зацікавленості. Низький рівень

свідчить, що у студентів відсутня мотивація до опрацювання особливостей ігор дітей раннього віку, не розуміння важливості та особливостей супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя, не розуміння та не бажання використовувати сформовані компетентності з означеного питання у власній професійній діяльності.

За результатами аналізування відповідей на перше – шосте запитання анкети нами умовно було поділено студентів на три підгрупи, відповідно рівню розвитку їх когнітивного компоненту готовності до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя. *Достатній рівень* виявили студенти, які розуміють особливості ігор дітей раннього віку, необхідність педагогічного супроводу ігор. Ці студенти мають ґрунтовні компетентності щодо освітньої взаємодії з дітьми раннього віку. *Середній рівень* розвитку когнітивного компоненту виявили студенти, які знають про ігри дітей раннього віку, але не чітко формулюють необхідність супроводу цих ігор малят. *Низький рівень* розвитку когнітивного компоненту виявили у студентів, які мають розрізнені, поверхові знання про ігри дітей раннього віку та не розуміють необхідності супроводу дорослим цих ігор дітей раннього віку.

Таким чином, аналіз результатів проведеного дослідження рівня і особливостей готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя дозволив нам зробити наступні висновки: 12 опитаних студентів (23%) виявили достатній рівень розвитку мотиваційного компоненту готовності до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя; 22 опитаних студентів (43%) виявили середній рівень розвитку мотиваційного компоненту готовності до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя; 18 опитаних студентів (34%) виявили низький рівень розвитку мотиваційного компоненту готовності до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя. Результати діагностування представлено на рис. 2.

За результатами виконання діагностичного завдання ми умовно поділили студентів на три підгрупи, відповідно рівня розвитку їх діяльнісного компоненту готовності до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя. *Достатній рівень* діяльнісного компоненту виявлено у студентів, які самостійно обрали метод супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя та у формі схеми/мен-

Рис. 2. Рівень готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя

тальної мапи представити алгоритм його підготовки та використання. *Середній рівень* діяльнісного компонента готовності виявлено у студентів, які припустились методичних помилок при виконанні діагностичного завдання, не достатньо чітко, поверхово прописали алгоритм підготовки та використання обраного методу супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя. *Низький рівень* діяльнісного компонента готовності виявлено у студентів, які припустились суттєвих помилок у виконанні діагностичного завдання, виявили труднощі у виборі методу, плутають методи і прийоми, не змогли скласти алгоритм підготовки та використання обраного методу супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя.

У результаті проведеного нами діагностування готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя було встановлено, що відповідно до визначених критеріїв більшість студентів мають середній і низький рівень. Низькі показники встановлено за когнітивним і діяльнісним критеріями. Отже, майбутні дошкільні педагоги потребують формування додаткових компетентностей для здійснення такої діяльності, зокрема, знань теорії ігрової діяльності дітей раннього віку та особливостей супроводу дорослим сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя. Попри це, позитивним, на нашу думку, є те, що понад 60% студентів

виявили інтерес до питання супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя і готовність застосовувати його у власній професійній діяльності. На наше переконання, це є свідченням наявності позитивної мотивації майбутніх дошкільних педагогів.

5. Модель формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя

За результатами проведеного дослідження та на основі аналізу наукових джерел (Н. Гавриш, Ю. Волинець, О. Кочерга, Н. Кудикіна, Л. Нежива, С. Паламар та ін.) нами було розроблено модель формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя.

Провідна ідея – організація освітньої взаємодії зі здобувачами дошкільної освіти з формування у них готовності до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя.

Реалізація цієї мети можлива за умови виконання таких завдань: розширити знання студентів про особливості ігор дітей раннього віку; сформувані у студентів мотивацію важливості та необхідності супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя; сприяти оволодінню студентами методами і прийомами цього супроводу.

Пропонована нами модель складається з таких етапів:

1) когнітивний – аналіз наукових джерел з проблеми, аналіз навчальних планів та робочих програм навчальних дисциплін з метою виявлення дисциплін, спрямованих на формування у здобувачів досліджуваної готовності; вивчення стану готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя у професійній діяльності;

2) діяльнісний – розробка змістового модуля «Психолого-педагогічний супровід сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя», передбачивши лекції, семінарські, практичні, самостійні, а також введення цього змістового модуля як складової частини дисципліни «Практикум з ігрової діяльності». Особливу увагу приділено підготовчому етапу представленого алгоритму супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя. А саме, наповнення педагогічного процесу пальчиковими іграми, іграми-здивуваннями, рухливими іграми,

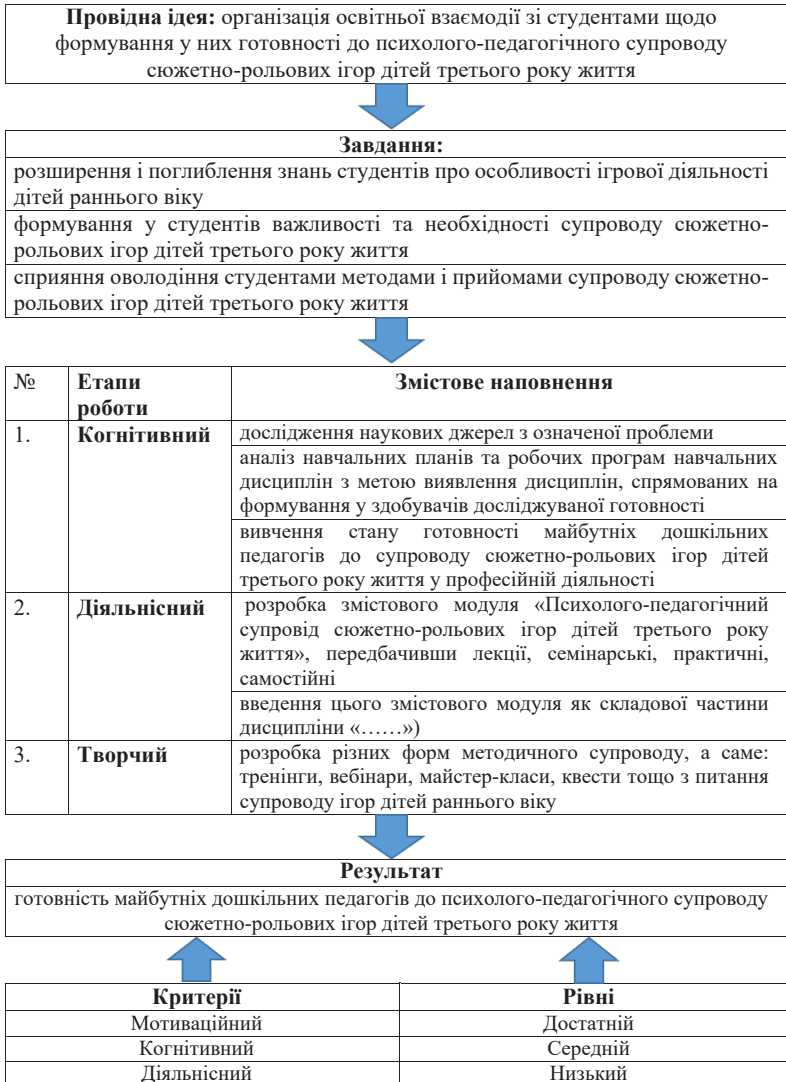

Рис. 3. Модель формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя

дидактичними іграми, арт-іграми, ігровими ситуаціями та вправами відповідно до тематики сюжетно-рольових ігор з активним використанням художньої літератури, переглядів відео-фрагментів, організації екскурсій, спостереження тощо;

3) творчий – розробка різних форм методичного супроводу, а саме: тренінги, вебінари, майстер-класи, квести тощо з питання супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя.

Модель формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя представлено в рис. 3.

6. Висновки

Таким чином, у дослідженні обґрунтовано актуальність питання підготовки майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя. Проаналізовано наукові джерела з проблеми підготовки майбутніх дошкільних педагогів та з проблеми супроводу ігор дітей раннього віку загалом і дітей третього року життя, зокрема. На основі низки досліджень психологів та педагогів охарактеризовано особливості ігрової діяльності дітей раннього віку. Розроблено методику діагностичного дослідження рівня готовності майбутніх педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя, визначено критерії, показники, охарактеризовано рівні розвитку основних компонентів досліджуваної готовності (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного). Підтверджено недостатність її сформованості у майбутніх дошкільних педагогів. Доведено необхідність внесення доповнень у робочі програми ряду дисциплін. Розроблено модель формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя. Головними завданнями визначено: сформувати у педагогів мотивацію, розуміння значимості супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя у їх майбутній професійній діяльності, розширити і поглибити знання студентів про особливості ігрової діяльності дітей раннього віку, сприяти оволодінню методами і прийомами супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя. Модель містить етапи: когнітивний (дослідження наукових джерел, аналіз навчальних планів та робочих програм навчальних дисциплін закладів вищої

освіти, вивчення сучасного стану готовності майбутніх дошкільних педагогів до супроводу сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя); діяльнісний (розробка змістового модуля «Психолого-педагогічний супровід сюжетно-рольових ігор дітей третього року життя»); творчий (розробка тренінгів, майстер-класів, вебінарів, квестів з питання супроводу ігор дітей раннього віку).

Список літератури:

1. Бех І. Д. Виховання особистості. *Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади*. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
2. Васильєва С. А., Гавриш Н. В., Рагозіна В. В. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів : монографія / за ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький : ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с.
3. Васильєва С. А., Гавриш Н. В., Рагозіна В. В. Виховуємо і розвиваємо дитину раннього віку : навчально-методичний посібник / за ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький : Імекс-ЛДТ, 2021. 158 с.
4. Гавриш Н. Знайоме невідоме покоління або хто ти, малюку? *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 10. С. 4–10.
5. Гурковська Т. Л. Супровід розвитку дітей раннього віку. Київ : Шк. світ, 2018. 128 с.
6. Державний стандарт дошкільної освіти. Нова редакція (2021) : Наказ МОН № 33 від 12.01.2021 року. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/79142/> (дата звернення: 24.06.2023).
7. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. пос. Київ : Центр учб. літ., 2012. 424 с.
8. Закон України «Про дошкільну освіту». Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2628-14> (дата звернення: 14.06.2023).
9. Ігрова діяльність дошкільника: молодший дошкільний вік / Піроженко Т. О. та ін. Київ : Генеза, 2016. 88 с.
10. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 24.06.2023).
11. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку: проект / В. А. Воронов, Н. В. Гавриш, Л. В. Канишевська та ін.; за заг. ред. С. О. Сисоевої. Київ : НАПН України, 2020. URL: <http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/1763/> (дата звернення: 06.07.2023).
12. Кочерга О. В. Психофізіологія дітей 1-3 років. Київ : Шк. світ, 2006. 128 с.
13. Кочерга О. В. Психофізіологія раннього дитинства. Київ : Шк. світ, 2006. 120 с.
14. Люблінська Г. О. Дитяча психологія. Київ : Вища школа, 1974. 355 с.
15. Меморандум між МОН і Lego Foundation щодо співпраці у сфері освіти та науки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/memorandum-mizh-mon-i-lego-foundation-shodo-spiivpraci-u-sferi-osviti-ta-nauki> (дата звернення: 16.08.2023).

9References:

1. Bekh I. D. (2003). Vychovannia osobystosti [Personality Education]. *Osobystisno-orientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnologichni zasady*. Kyiv: Lybid, 280 p. (in Ukrainian)
2. Vasylieva S. A., Havrysh N. V., Rahozina V. V. (2021). Vychovannia ditei rannoho viku v zakladakh doshkilnoi osvity riznykh typiv [Education of young Children in Preschool Education Institutions of various Types: monohrafiia]. In N. V. Havrysh. *Kropyvnytskyi: IMEKS-LTD*. (in Ukrainian)
3. Vasylieva S. A., Havrysh N. V., Rahozina V. V. (2021). Vychovuemo i rozvyvaiemo dytynu rannoho viku: navchalno-metodychnyi posibnyk [Raising and Developing a young Child: a teaching and methodical guide]. In N. V. Havrysh. *Kropyvnytskyi: Imeks-LTD*. (in Ukrainian)
4. Havrysh N. (2018). Znaiome nevidome pokolinnia abo khto ty, maliuku? [Familiar Unknown Generation or who are you, Kid?]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnogo zakladu*, no. 10, pp. 4–10. (in Ukrainian)
5. Hurkovska T. L. (2018). Suprovid rozvytku ditei rannoho viku [Support for the Development of young Children]. Kyiv: Shk. svit. (in Ukrainian)
6. Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity. Nova redaktsiia (2021) [State Standard of Preschool Education. New Edition]: Nakaz MON № 33 vid 12.01.2021 roku. Available at: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/79142/> (accessed June 24, 2023).
7. Dutkevych T. V. (2012). Dytiacha psykholohiia: navch. pos. [Children's psychology: teaching assistant]. Kyiv: Tsentr uchb. lit. (in Ukrainian)
8. Zakon Ukrainy "Pro doshkilnu osvitu". Zakonodavstvo Ukrainy [Law of Ukraine "On Preschool Education". Legislation of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2628-14> (accessed June 14, 2023).
9. Ihrova diialnist doshkilnyka: molodshyi doshkilnyi vik (2016) [Play Activities of Preschoolers: Younger Preschool age]. In Pirozhenko T. O. (Eds.). Kyiv: Heneza. (in Ukrainian)
10. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy [Code of Labor Laws of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (accessed June 24, 2023).
11. Kontsepsiia osvity ditei rannoho ta doshkilnoho viku: proiekt (2020). Concept of education of early and preschool children: project [Concept of Education of early and Preschool Children: project]. In V. A. Voronov, N. V. Havrysh, L. V. Kanishevska (Eds.). Kyiv: NAPN Ukrainy. Available at: <http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/1763/> (accessed July 7, 2023).
12. Kocherha O. V. (2006). Psykhofizioloji ditei 1-3 rokiv [Psychophysiology of Children 1-3 Years old]. Kyiv: Shk. svit. (in Ukrainian)
13. Kocherha O. V. (2006). Psykhofizioloji rannoho dytynstva [Psychophysiology of early Childhood]. Kyiv: Shk. svit. (in Ukrainian)
14. Liublinska H. O. (1974). Dytiacha psykholohiia [Child Psychology]. Kyiv: Vyscha shkola. (in Ukrainian)
15. Memorandum mizh MON i Lego Foundation shchodo spivpratsi u sferi osvity ta nauky [Memorandum between the Ministry of Education and Culture

and the Lego Foundation on Cooperation in the field of Education and Science]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/memorandum-mizh-mon-i-lego-foundation-shodo-spivpraci-u-sferi-osviti-ta-nauki> (accessed August 16, 2023).

16. Navchalnyi plan osvitno-profesiinoi prohramy 012.00.01 Doshkilna osvita, osvitnoho persho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity (2020) [Curriculum of Educational and Professional Program 012.00.01 Preschool Education, Educational first (Bachelor) Level of higher Education]. Available at: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/pi/NP_bak_DO_012.00.01.pdf (accessed July 5, 2023).

17. Osvitno-profesiina prohrama 012.00.01 Doshkilna osvita, osvitnoho persho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity (2020) [Educational and professional Program 012.00.01 Preschool education, educational first (Bachelor) Level of higher Education]. Available at: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/pi/OPP_bak_DO_012.00.01.pdf (accessed July 5, 2023).

18. Pavelkiv R. V., Tsyhypalo O. P. (2008). *Dytiacha psykholohiia: navch. posibn* [Child Psychology: teaching. manual]. Kyiv: Akademvydav. (in Ukrainian)

19. Polovina O. A. (2018). Rannii rozvytok dytyny: potreba sotsiumu chy bakivski ambitsii? [Early Child Development: the need of Society or Parental Ambitions?]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*, no. 10, pp. 23–30. (in Ukrainian)

20. Pro zatverdzhennia prymirnogo pereliku ihrovoho ta navchalno-dydaktychnoho obladdannia dlia zakladiv doshkilnoi osvity, zatv. Nakazom MON Ukrainy (2017) [On the Approval of an Exemplary list of game and Educational and didactic Equipment for Preschool Education Institutions, Approved. By order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine]. Kyiv. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-igrovogo-ta-navchalno-didaktichnogo-obladdannya-dlya-zakladiv-doshkilnoyi-osviti> (accessed June 24, 2023).

21. Pro zatverdzhennia Sanitarnoho rehlamentu dlia doshkilnykh navchalnykh zakladiv, zatv. Nakazom MON Ukrainy (2016) [On the Approval of the Sanitary Regulations for Preschool Educational Institutions, approved By order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine]. Kyiv Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text> (accessed June 24, 2023).

22. Profesiinyi standart "Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity" (2021) [Professional Standard "Preschool teacher"]. Kyiv. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (accessed July 5, 2023).

23. Rahoziina V. V. (2015). Dytyna rannoho viku: osoblyvosti rozvytku [A Child of early Age: Features of Development]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi: zb. naukovykh prats* [Theoretical and Methodological Problems of raising Children and School youth: Collection. scientific works], vol. 19 (2). Available at: <https://zbirnyk.ipv.org.ua/ua/arkhiv-vipuskiv/product/view/11/258> (accessed July 8, 2023). (in Ukrainian)

24. Smolnykova H. (2018). Osoblyvosti rozvytku psykhychnykh protsesiv u ditei rannoho viku [Peculiarities of the Development of Mental Processes in young Children]. *Palitra pedahoha*, no. 3, pp. 3–7. (in Ukrainian)

Izdevniecība “Baltija Publishing”
Valdeķu iela 62 – 156, Rīga, LV-1058
E-māil: office@baltijapublishing.lv

Iespiests tipogrāfijā SIA “Izdevniecība “Baltija Publishing”
Parakstsīts iespiešanai: 2023. gada 31. oktobrī.
Tirāža 300 eks.